

Մուսթաֆա Կոնստանտինովիչ, էջ 14:
Կարապետ Մանուկ Օղբու, էջ 74:
Հասան Զապետ, էջ 210:
Մկրտիչ Ամրայ Ճեղքերեան, 310:
Գողթան երգ (Երազդու, կեց), 240, 388:
Խաճկաւան երգեր, 291:
Պուրջուկ Այգեան, 338:
Երգ Եսթու, 434, Գինի, 437:

Յաջադարձ արարածն բանաստեղծութեան առ Հայս.
— Աստուածաշունչ գիրք, 421: — Հարպիտ, 428:
Յաջադարձ սկզբնաւորութեան թատերական արու-
եստիս յայնչալ ազգս: 524:
Կղանգներ Էնքիւնացու Պատմ. Հայոց, 144, 246:

Բանասէրն տարի մը միայն ամբողջ կրցաւ
Հրատարակուիլ: 1852ին սկիզբն Անիի գաղութ
գաղղիացիքն, որուն տպարանը կը տպուէր Բան-
ասէրն, Անիոյ քաղաքի Կ. Պուլայ (Journal asiatique
de Constantinople) անուն բազմաթիւ ամսա-
թերթ մը սկսած էր հրատարակել: Բանասէրի
լեզուաբանութիւնը խմբագրելու իր թերթը թողած յի-
շտալ ամսաթերթի գլխաւոր խմբագրութիւնը
վրան աւաւ: Թէ որչափ ասին մնացած է Հի-
սարեան այն պաշտօնին մէջ, մեզի ծանօթ չէ:
1859ին գինի կը գտնենք դարձեալ իւր Բան-
ասէրն գլուխն: Սոյն տարւոյ Յունուարին Բանասէրի
Բ. Տարւոյ առաջին թիւն հրատարակեցաւ,
գրիւք ու բովանդակութեամբ առաջին տար-
ւոյ նման: Այս երկրորդ տարւոյ երկրորդ թիւն
լոյս չէրցաւ անտեսել, եւ 1859ի թիւ 1ն Բա-
նասէրի վերաբեր ծննդեան աւետացը հետ մա-
հաւանը բաժն առաւ:
(Հըրաւանիւն):

Հ. Գ. Գ.

Հայ գրականութիւնն երկու մեծ կորուստ ունե-
ցաւ: Մեկնմանս մը եւ մեծամասնաւ գիտնականի մը
մահուան տեղաւի ըօնն ստիպուած մնա տալ:

ՅԱՅԿԱՆ ԵՐԱՌԹԻՆԵՆՆԵՐ Կ

Փետրուար 12ին Պր. Յովհ. Յարութիւ-
նեան ի Պաթմախ իւր մահանացուն կըբեց ի
Հասանի 68 ամաց: Հանգուցեանն Նոր-Ջուղայի
Հայերէն էր եւ Հնդկաստան գաղթելով իրեն
վաճառական մեծ համարա ստացած էր իւր աշխարհ-
ընթացման: Հնդկահայոց անցեալ աղքատին պայ-
ծառութեանց մէջ մեծ գեւ խաղացած էր Հան-
գուցեան եւ աղքատին ամեն ձեռնարկութեանց
իւր ձեռնաստուութիւնը չէր զոյնար: Իւր ծախիւրը
տպուեցան ի մէջ այլոց՝ Պատմութիւն Նոր-Ջու-
ղայու. (Նոր-Ջուղա, 1880) եւ Պատկերազարդ
Պատմութիւն Հայոց ի լեզու գաղղիներէն (Ան-
նիտիկ 1888): Իւր ծերութեանը ժամանակ ազ-
գային թերթներէն շատերուն բաժանորդ գրու-
ած էր, եւ կը յորդորէր խմբագրները բանի-
ւն արգեամբ: Հնախնի խմբագրութիւնն, որ

նշնայէն արժանացած է բարեկիշատակ Հանգու-
ցեանն քաղաքութեանն, կը յայտնէ իւր խորին
ցուն Հանգուցեանն վշտագնեալ գերդաստանին,
եւ յերկնից միաթիարութիւն կը մաղթէ:

ՓՐԱՓ. ՔԵՐԱՎԵԼԵ ՊՈՅԿԱՆԵՆՆԵՐ Կ

Հայ գրականութեան երեսել ներկայա-
ցուցիչներէն մին Փրոֆ. Քերավել Պատկանեան
ի Բեդերպուրկ Ապրիլ 2/14ին երկարատեւ
Հիւանդութենէ ետեւ իւր մահանացուն կըբեց
56 տարեան հասակին մէջ:

Փրոֆ. Պատկանեան ոչ միայն ազգիս մէջ
այլ եւ եւրոպացի արեւելագիտաց առջեւ մեծ
համարա ունէր, զոր տապան էր ուսանելէն եւ
գաղղիներէն լեզուա գրած համարան եւ կարեւոր
երկերուն (Թուով 22—25): Մեծ անուն հա-
նած էր առ եւրոպացի Հայագետս ի մասնաւորի
երկու ուսանելն լեզուագիտական երկարաւու-
թեամբն, որ են՝ «Գնուութիւնք ի վերայ կարմու-
թեան հայ լեզուի» (1864) եւ «Նիւթը վան
հայերէն բառագիտութեան» (1862), որոնք մէ
վերջինն յաճախ գովութեամբ կը յիշեն Միւլ-
լէր, լակարտ, Հիւպանս եւ Զարուշ:

Բայց ոչինչ պակաս նշանակութիւն ունի
Փրոֆ. Պատկանեան հայագին առջեւ իւր գիտ-
նական յօդուածներովն (տ. Փրոֆ.) եւ հին մա-
տենագիտական (Նմանա Շիրակացի, Միւլթար
Այրիւմանցի, Սերէտ, Բուզանդ եւ այլն),
գնահատելի հրատարակութիւններով, եւ շատ
հայ պատմագրաց ուս թարգմանութեամբ:

Նը ցաւիք մեծապէս այսպիսի գիտնական
անձի մը իւր գործունէութեան հատուկ հասա-
կին մէջ վախճանելուն: Իրմով կը կորսնցնենք
Եւրոպայի առջեւ ազգիս գրական գանձուց ներ-
կայացուցաց զիտարներէն, եւ մեր հին գրա-
կանութեան ժիւր մշակներէն մին: Իւր թողած
պատկառելի երկաթիւթիւններն կը մնան ան-
մահ թէ ազգին եւ թէ օտարաց առջեւ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵԱԿԱՆ

ՊՈԽԱԼՈՅԻ

ԵՐԱՌԵՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԵԱԿԱՆ

Վաղղիացի գրասական մատենագիրն Պուա-
լայ (1636—1711) շորս երգով կ'աւանդէ բռնա-
ստեղծութեան արուեստն: Մասնաւորապէս Ա. Եր-
գին մէջ ընդ հատուր բանաստեղծութեան յատկու-
թեանց եւ կանոնաց վրայ՝ եւ նախորդ ու ժամանա-
կակից բանաստեղծներուն վրայ այնպիսի համու-

¹ Արւելայ, 1852, թ. 412:

Թեամբ կը խօսէ, որ սեպհականն է միայն Պոսադի
քննադատութիւնը: Բազմաթիւ էր անուշաշտ չարս իր-
քիւնդի ալ արդի լեզուաւ Թաղթմանէ, բայց վերին
երեք երգերն աւելի գաղղիացի մասնագիտաց վրայ
մանր գիտական տեղեկութիւն ու քննադատու-
թեան արուեստին հետ անուղղակի յարաբերու-
թեան մէջ են, եթէ ի բաց առնուե՞ր Գ. Երգի
ինչ ինչ մասունքը: Կը հրաւիրե՞ր մեր նոր բանա-
ստեղծներն՝ բանաստեղծներու ամենէն յարգուած
քննադատին Ա. Երգին ունեցիրութեան:

Շ Ր Գ Ն.

Ի Պատմական լեզուն՝ զոր մասնագիր ժայհական՝
Չափական մեծ արուեստին խորհի կըլէ յարուած,
Թէ չըսէ պիտո՞ւն ծանօտ զազգայնութիւն երկուսը,
Թէ բանաստեղծ չընէ իւր աստղը զինք անդեանն օր:
Մտաց անձով սահմանադր ստորով մընայ փլու ե գերի,
Իրէն է փերսն իւր համար, է հիշատակ էր խեղճ:

Ո՛վ չուր սերմն, բորբորսն վրանգաւոր եռանդամբ,
Որ կընթանայ հանձնարին՝ ըզիւրոջ անաղարհ:
Մի անաղարհ յորինէլ աստիք ըլլայ իւր ալ կամբ:
Ուսանաւոր գրելու սերն՝ մի համարք մեծ հանձնար:
Վարդէր անտի հանդիպ հրապարակեմէ պատրական,
Երկուն տանն շարժեցէր ձեր միտքն ու կար զբաւթեան:

Բնութիւնը՝ որ հանձնարէր է մնաց ձէլ պողպատի,
Գիտ բայեմէ ճշգրտութեան հիշանկայ իւր ինքեք:
Միկն է կորաց կուրել լաւով՝ ըզիւր խաղաղութեան:
Վերադառուութիւն գործի միւսն արեւի ծածկ՝ խալթաշար:
Մաշտը՝ աստղն է՝ պիտո՞ւն գոլէ, հանդէս գիցաղին,
Հասանա՞ն երկէ ըզիւր լիւն էր փաշանարն եր զանաւոր:
Բաց ինքնաւոր լուս անգամ ինքնահաւան մեղին:
Կը մտաւայր բնու. փիւր սնն, էր Եանջող ո՞վ իւր հանձնար:
Կանաւ անոր՝ որ երբեք Պարթիւնէ՝ հետ կը քաշէր,
Իւր աստիքով միտմէ կապելով մի պատմութիւն:
Ծանդգնական իսկ լայնով՝ կորի անձան՝ միջն երգէ՝
Ծանդգնական հրեական աղբին փախուստ մեծագով,
Կը հետեւի Մովսիսին չեն եւ անչէն վայրենի,
Վաղէ արագ ընկալել Պարսկան հետ ի ծով:

Ինչ որ գրուի, զգուսնիջ ըլլայ նիւթ կամ բարեբախտ,
Վաղի իմաստն՝ յանգերուն թող իմանայ առ երի:
Ի զուր գիրքը անգունել յանգ եւ իմաստ երեւան:
Ծանդն միայն հաղանդէլ պարտէ. է ստրուկ եւ գերի:
Թէ ի սկզբն զանայ մարդ յանգ Շարքերու գոհաբուս:
Ձայն զանելու զիւրան միտք կընտանայ առ ասպուս:
Մտաց ընկնի խաղարկ անսխալս՝ յանգն անուշաշտ,
Չէ նշեցի զայն, նա՛ իջուալ էր գործն եւ հարուստ:
Բաց երբ անփայլ ըլլայ մարդ, նա կը գտանայ ասպասմբ,
Որ հետաւորս՝ կը զուլէ միտք հանձնելու մեծ ճգամբ:

1 Բանաստեղծութեան մէջ Վաղդիւնն այս անունը
կը տար:

2 Թեամբ կը խօսէ, որ մէկ հարաւորով ձեպգրիւրենէս
աղբինը բնութիւնը. եւ աստեղծութիւնը կործակէ մէկ պատուաւոր
գիրք եւ թանօտ է: Բանաստեղծներն իրենց ունին ու
խաղէ՞ն Պոսադայի բնութիւնը անգործն կընկնին:

3 Մեծանուն գաղղիացի քրտական բանաստեղծն,
անհնազանդ իւր անունն բանաստեղծութեան եւ զազգի-
րեն լեզուի կանոնադրման մէջ անշնոյն արդեամբքն:

4 Գաղղիացի բանաստեղծ 1589-1670:

5 Saint-Amand, «Moise sauve»՝ անուն բանաստեղ-
ծութեան հիշանկայ: Պոսադայ այս հիշանկին վրայ այն-
չափ գրովութեան մի խօսք իւր չհիշանկեցէ մէկ, ակփայ
պէսն է գրուած որ Սեփ-Վեմա՝ Գաղղ. Վաղդիւնն ան-
գամ ընտրած է. պատմութիւն մը՝ որ Միլիթին եւ Լոյիլիսին
զազգեցաւ:

6 Farot, «L'honnête homme»՝ անուն գրքին հիշ-
անկը. եւ Սեփ-Վեմաի բարեկամը:

Բանաւոր մարդն սիրէ. առնուած աստի ջո գրեանք՝
իրենց արեւը, փայլն առ փառք եւ գոյնազդե իսկ երանգ:

Վնիս խաղերն ու ասպար յաղաղութեան հոգեմարդ
Բանեն հեռու խաղարկին՝ փնտել իրենց խորհուրդներ:
Հրէն աստից մէկ՝ կը կործեն նուստանաւոր աղբիւրար,
Թէ մտածեն ինչպէս այլս յաւալ արդեն են խորհրդեր:
Այդ մայրաղիւ թող հնարաց ըլլայ անգին շատ հեռու:
Խաղաղութիւն զայս թողը զպտիկ փայլ՝ առու քարերու է:
Վաղդ մտաց համաժամ ամեն թան թող յարդարի:
Որուն շարժեմ է ուղին, գոհաբախտ իսկ կարի:
Սակաւ թէ մարդ պայմարի, ահ՝ քննադատ անպապալ:
Ընթանալու մի միակ ուղի մ'ունի միտք յաճախ:

Մասնագիր մի երբեք իւր նիւթով շատ լիցանց,
Թէ չպատէ գլխովին, չէ հեռանաւոր բնու. ի բաց:
Թէ պատմութիւն պաշտատ, նշխարագրէ ըզնական:
Ձիւն կը տանի յանկով՝ դարուստնէ գորտանակ:
Վերնագրութիւն մի պատմ, եւ երկուն փոք մի կայ անգ:
Ձայն պատըշտա՞մ բոլորէ վանդակ մի մեծ սակապա:
Գործի արեւը, իւր անուն ձեռքներն ինչ կը պատմէ:

Գաղղիացի գրեանքն է, կ'ըսէ, եւ անան կոտի մարմնէն է:
Յիշելը գրքին հանձնար. թերեւ թէ ինքնին ըլլանակ,
Հաղի թէ հաղ գերանակ, կորուլով իսկ պարտիկով:
Հիշանկայ՝ այս ցամաք յորդանութենէն գու փախիր:
Մի մանրամասն աւելորդ փխտիկ տալ աստիքի:
Եւ անխորթ եւ անհամ թէ պատմաւ շատ եւ երկուն:
Մարդն յազան կը նեան յանձնէ իսկոյն ի բաց զայն:
Գրեւ չի գիտի, որ գրին՝ գրելն սահման չուսանի:

Չարեաց երկինքն շատ անգամ ի շարագին կը տանի:
Ուսանալորդ եր ակա՞ր կընեն գու. զայն՝ իմաստակ:
Երկուն գրէն միջն խորին, գրէն թէ կ'ըլլան իրենցարան:
Մեկուն խորեքին պատմական լին, բայց Մուստա՞մեր կ'արի:
Ու՛մ չէ վանդակ ստղան, բայց անոյց թէ թափախ:

Ճաղղիւրեան վայրենի արքեպ ի՞նչու չու. զեր:
Օ՛ն, գրելու մէջ անգաղար փոխի միտք ջու խաղեր:
Շատ փախկորդ գրուլութիւն եւ ուր մի պարզ ընտանի:
Ի զուր փայլի մեր տալ, ի թան ըզնից կը տանի:
Կարգաւոր թէլ այն գրիւնէ՞ն՝ ձանձաւորագիւր մեջ համար,
Որ միակերպ, մեծանայ ձառեն չեն զգուշանար:

Երեւնի մարդուն որ գիտէ լափակներն մէկ տալ,
Խառն է թաղը փոխիւն, զգուսնանէ՞ գո՞նգով:
Ընթերցողաց ցանկով, յերկինք իւր գիրքն է սիրտան,
Գորդեմէ՞ն չու՞մ պաշտուալ շուրջ կան գոնդերթմանարման:

Ինչ որ ալ գրեի, իսրբէ իսրբէ աստիքն ո՞նէ անաղանաւ,
Կուտ աղին. ո՞նէ իսկ լուսութենէն չէ օտար:
Մեծ ծաղաղանալ՝ լքնին առողջ մտաց հաճախակ,
Իւր նորութեամբ անկէ՞ խաղեց աղբը ի սկզբն:
Ծաղղանութեանց ինչ խաղեր՝ լաւով գրէն հեռանակ,
Կուտանքն են խաղաւ՝ գահ-հաղ լեզուն գեղեցիկ:
Չէր սահման այն աստի աղաւտութեան՝ յանգ գրելու:

1 Պոսադայ հոս ի մէջ այլոց անխորհի կ'ուլէ Մարթին
ասպարին բանաստեղծութիւնն: Սակաւ հիշանկին laissons
à l'Italie բանեն կրկն թերեւ անողջ խաղաղութեան
նախադէպներն իմալը: Երբ այն աստի լի չգրարկու-
թեան համարելն են: Թէն ընթերցողութեան զանաւոր
Թանգէ (Dante) եւ Կորստաւոր Գաստո (Torquato Tasso):
2 Scudery գաղղ. բանաստեղծին՝ Վաղդիւն՝ անուն
գրեցանքերութեան մէկ անուն է. միայն այս ասպարեա-
լութեան որ couronnes բառը փոխաւ եւ զան թէ asstroga-
les, բանաստեղծին մը՝ որ պաշտար մը ստորագրութեան 500
աղջ նուիրած է, գու՞մ հանձնարն անկէ յայտնաբեր ցու-
ցնելու: Կապաղաւ:

3 Barbini, Նշիլ ժամանակին անունին գրովանաւ մը:
4 Եւրոպականերու գործն սկսեալ՝ իւրեանց անգ
(le style burlesque) շատ արագ եւ գրեանքներն կը
1660-ն: Պոսադայն է իւր ընկերակցաց հարաւանները
նապաշտաւ իւր պայծառութենէն:

Աշխարհակալ Ապոլոնի գործաւ եղաւ Դապարիւն.
Հասաւ արագ այս ամառաւս եւ գաւառներ շատ հեռու.
Քաղաքներն ու կղեր ինքնակալ տաւին զայն տարին:
Անմաշտ զաւարմասո՞ հաւանաբեր ունեցաւ,
Թող զԱստուծո՞ ընթերցող ամենին շատ դասն:
Բայց վերջական արքունիքն պատարհանքն սքանկեցաւ,
Արքանից այս տաքերուն զանգառաւթիւն իօրական.
Զճիւփն՝ թողոց գաւառաց իբր առարկայ զարմացման:
Մի բնաւ այս աճ ու ներքն իւր երկերդ մի աղակին,
Ո՞ր Մարդին հետեւի՞նք՝ կասածներն անման:
Ծաղանտութիւն թող մընա զաւարմանսաց բնն-դեօփի,

Բայց մի բնաւ հետոց դու, մի հետեւիք Պրեպոֆի,
Եւ Փարսական երգերուն մէջ յափունս մի կուտակիք
Մահահանաւուց, մեռելոց, աշխարհի իբր լեռները,
Դու լուսպն միւտ երգէ՛ լիբ պարզաբնո՞ւց բայց հասաւ:
Ասանց կեղծեաց՝ հեշտալուր, լեռն՝ առանց միտման,
Ընթերցողին ընծայէ զաւարման իբր գու:

Իմա ընչպիսուն հաստեմին չո ակնմանք միւտ ըլլան,
Թող տաքերով մէջ իմանաւ երբ ընդմիջէ ըզը շաւ,
Կիսահանգիստս պահէ կաթ, նշանակէ ըզդարար:
Զգուշացիք, մի գուցէ զիկ մի երբեք նայաւար,
Երբ շատ ձեպեւ, չաղանտ ուրիշ զիկ հնա զըրարո՞ր:

Եւ ընտրութիւն ցոյցակո՞ր զաշխարհակալ բառերու:
Ինքն ինքնակալ անկէ յարգութիւնն լիբ հեռու.
Ուստանոր՝ հոն եւ կուս, եւ իմանաւ լուսպնի՝
Թէ ակնմանք հոնք իմա՞ հանգիստս ըն ինչպիս:

Դաղիական Պանասին դեռ առաջն տարին,
Բնածնալոյն առանկին կանուս ու լալի կը սուղցնէր.
Ասանց լալի՞ բառից վերջ կեղեւս յապերն միայն,
Թէ հասաւ, թէ լալուս, էին զարի փոխանակ:

Այս վարդին զարեւոյ մէջ եւ լիցնէ առաջին,
Մեր իկապաղըն՝ ինք քիտցաւ միկնէ զըրարտախառնանին:
Կեղծեմբու՞ թիւ էմ վեր ծաղիկն Մարդ կ'երեւեր.
Շատ երանգներ յորինեւ, դիմանալ յապերն,
Յարդարեց նա կանանեալ իշխանապէս ոչ սակաւ.
Յաղապարելու նոր ճամբայ իմեմ մեղ ըտելոցեաւ:
Մի մեծտաղ՝ բայց Հռոմսար, որ եկաւ իւր ետեւէն,
Միկն ըստ ժամաց կարգադրե՞ր իտանից արուեստն ամեն,
Սակցեւ բախաւ մեծ վարկեց երկայն ասեւ երկունի:
Բայց իւր Մուսան յառազուս, լուսնաբնոս, զաղջնալան՝

1 Թէ զարուն սկիզբն՝ անուանի ինչկատակ մը, որ
Մոնոքի ծառան եւ երեւել լուսկոյտաւ մէն երբ
2 Ողորմէք բանաստեղծ մը, որ Պիլոսին ինքի՝ Պրո-
սերգիկնայ աւանդութիւնն ծաղկանք լուսնալուսնա կը
ստորադրէ: Պուսպոյ լուսնակին իտալականից զիւրը:

3 Կարծեմ ծաղկանքն անո՞ղ բանաստեղծութիւնը:
4 Pont-Neuf, Բուրճիկ անուանահին կամուրներն մին.
Իտալական իտաղցուններն այս կամէրին ժայլ կը կենանը:
5 Brébeuf, զաղջնալք բանաստեղծ:
6 Պրեպոֆի Pharsale անուանեալ բանաստեղծու-
թեան մէջ տողն է — Պրեպոֆի իւր բանաստեղծութեան
մէջ իմա լալապաշտ պատմողն է:

7 Իրոն՝ առաջագիծութեան մէջ hiatus անուն կը
արտէ: Այնպիսի սկզբն է ստանալովին մէջ նշանակել չա-
լար զիւրերու իրարու հակոյցին զուշաւս, ք. ու որ մար-
գեմաւ աստեղաւ տարջնեմն զի ըսց կարելի: Այնպիսի կի՞ն
նշանակել էն, չարի է զանալոյն առաջագիծութեան մէջ
պարս licentia poetica բառանքին, այսինքն իտալականիս-թիս-
ապարմաթիւններն կարգը դաշեւ, ժամն զի մեր լիցնէն էա-
րիկն իւր պահանքն զայս, գրեթէ մեր հայրենեան եւ
բարեց ժամանակներուն անծայից մասը նայաւարով (եւ
կամ անծայի բազմալիկ) մը վերջուրին, ըստ այսմ շատ
այս գրեթէ անծայիկն է յայս՝ գիտարութիւնն:

8 François Corbueil, որ վիշտի փառաւանդի, Մա-
սարգանքեալ, անկալի եւեղանակն է, ի մեծարմա իւր
յորինեմն բանաստեղծութեան, պարթեմն արքայի փոխեմն:
9 Ենչպէս կ'ընէ Պուսպոյ, զաղջնալքն հին ձեպերին
շատաբ, ինչպէս «Roman de la Rose» անուանեմն, եւ ու-
րիշ շատ վեպեր, իտան եւ անկարգ ստանաւոր գրուած են:

Յաղթի գարուն շատ տեսաւ, թէ իտաղեան երանիկ
Սոփեստական փոխ ու շուր զփոխաւորութեան:
Ամբարանան այս արեւտա պաշտի բարեբն ժող ինկան,
Ըզդատ ըստ զՅերթոյ՝ եւ ըզՊերթոյ՝ անմեղեմ:

Եկաւ Մարեթ վերապահ, երբ ի Պաղլիս առաջին,
Զարեւուն մէջ նա ցուցուր անթաղաւոր միջը հասաւ,
Ըզդորութիւն սորվեցուց իւրաքանչիւր մի բառին,
Բանաստեղծին մէջ արուեստն երեքակից կանոնաց:
Այս Կարսիկին քրիկն ամո՞ղ նոր արքայան աս լիցնէ,
Զեր ակնմանք՝ իտալական, այլ միւտ ծաղկի ու սալուն:
Սկիզբ ասին շուրհալոց վերջուրին եւ առանք,
Ամբող իմաստ իւր մէջ միւտ իւրաքանչիւր տող ունէր:
Ամեն բանի կար օրերն, այս առաջնորդ պատմելին՝
Հեղինակաց այս դարաւ եւ օրինակ տալիսին:
Յատկութիւնն պարզ սերէ, զիս եւ դու իւր ետեւէն,
Իւր զարմանաց ցոյցակից պայծառութեան հետեւէ:
Ուստաւոր իտաղեանք թէ լուս իմաստս սուշան,
Միտաւ եւ հոգին անհրաժեշտ անդէն եւ անդ թուշանայ,
Եւ միւտ պատարան՝ պրեպոֆի չո իտաղեանք քշտար,
Զի հետեւիք նա բնաւ զփոխալինաց պրեպոֆի:

Կան շատ մարեր, որոնց են զաղափարներն իտալերն,
Թէ թանկանաւ անկարգ կարծեմ լուշտալ կը պատին,
Բանական միայ իւր լուսով փարսանէ զայն չէ կարել:
Գրեթէ յառա՛ զուն սորվէ Կիւլին ըլլալ մասնահին:
Թէ մեր մասց իտալական իւր լուսաւոր կամ միմին,
Բացարարութիւնը մեր կ'ըլլան կամ լուս յատակ կամ իրիմին:
Քալ լուսաւոր յայտնալի, երբ ըմբանք բան մը լուս,
Զայն պատմելու կը գտնենք յարմար բառեր շատ գիրաւ:

Քո զրու թեանց մէջ մեծարող լիցնէ բնաւ մի առաւոր զոնց,
Եւն իսկ եմէ եւ դու պատմաւ իրեր՝ կարի լուսպաշտն:
Ի զուր կ'աղաչես ակնմանք գաշնակաւոր չո խալիկ,
Թէ ոչ յարմար են բառերդ, թէ զարմանանքն չէն աղիկ:
Զանուսն եւ յանն՝ մի զրու թեան զաղապարն բայց իմարան,
Զեմ ընդունիր՝ առաւել մի գրեւալք մեծ լիցնակն:
Անմաշտալ հեղինակն՝ առանց լիցնէ վերջուրին,
Զար ինչ եւ զիկ՝ յոռեգիք միւտ զբալի զիւր կոնմ եւս:

Որ ինչ հրաման թէ ստեղծի՝ լուսն պրեպոֆի ընտարող,
Մի իտալան շատութեամբ վաղաքիւղու ընդ հոգի:
Սակեւ արագ զըրողն որ յանդ կաղաք սքանալ,
Զեմ յուսար մեծ գաղափարն եւ ոչ նաեւ մեծ հանձնը:
Եւ աւելի կը սիրեն առաւել՝ կանուկ աւաղը:
Որ ծաղկալոց մարգարու ժայլ թափաթի մեղմ ու զով,
Բան հեղեղան լի ինքուն, որ ընթերցողը մրկանայ,
Ինքեմ ծանր թաւակ ցեխտաւ տեղեր ծաղիմին:
Առաջալք բայց հանգարան, եւ մի բնաւ հնապի,
Բան անգամ անգունիկ ժայլ չո, երկերի նորեն զիկ:
Զայն սորվէ անգարալ, անգար կրկին սարկէ:
Շատ թիւ անաւա՛ անցնուր, յանախալոյնը ընէ:

1 Philippe Desportes, Տրոնի արքան, իւր բացարա-
հայեմ եւ անթաղալիք ուսանաւորներն համար՝ «Գաղ-
ղիացի ճիւղալոր» կոչուեցաւ:
2 Jean Bérault, Միւսկոյի բացարալեկն եւ Կուստ-
րիկն Մեռելին՝ առաջին սորմութիւնն բալետը (aumônier).
Սեփեմ եպիսկոպոսն էր, Հենրիկոյ Դ-ի ամանակակից ա-
նուանի բանաստեղծ մը:

3 Et le vers sur le vers n'osa plus enjamber.
4 Աղուտեր՝ իւր շատ արագ գործերն իտալականից
համար, Հրամայանքն է, կ'ըսեն, ինքն որ լուս լիցնեմն:
5 Կիր բանաստեղծն (Պուսպոյ) այս իւր սուսով կա-
նանքն միւտ հասարակութեան մնաց: Երբ իւր բարեկամներն մի
որ մը ինչպիսի բնաւ որ «Բանաստեղծութեան արուեստն ի
լուսով եւ հրապարակ հանեւ, ժամն զի, կ'ըսեն, իտալական
անհանգիստութեան իւր կը սպան, պատարան տաւաւ: Լե
public ne s'informer pas du temps que j'y aurai employé,
(այսինքն՝ Սար զիւր արագ ժամանակ անցնելուս՝ քաղա-
կալորը տեղեկն չապ ըլլալ):
6 Hâtez-vous lentement, ասով. թիւ բարեբն, շատ
գարդիկ:

Չէ մեծ զարմանք, դրուածքի մէջ, ուր վերջապէս առաւ կան, Ստանդ ցանուած գանուին իմաստներ վեհ, քարտեայան: Իւր պատշաճ տեղ գտնուել Նորի և թափի՝ աճն բան, Միջինն ու վերջ՝ պետք են միշտ պատասխանել ըսկզման: Մասունքն աճն յարմարիկ պարտին՝ փոփոխ արուեստին: Մասունքներէն՝ զանազան՝ կողմէն տարբեր մ'առանձին: Խաչքի նիւթէն մի երբեք խոտորելով չեւաններ, գանի մի բառ շատ փայլուն մի գուր երբեք որոնք:

Յաղիք Համար կը կանխեն ճշմարտարարի գառուած, Անձամբ անէին եղբոր իրաւունք չեւանագառ առնալու: Տղիտութիւնն է պատրաստ, միշտ զարմանալ ինքն իրեն. Քեզի գալիք թննագառ բարեկամաց մեծ կանաւ: Զո դրուածք թող ըլլան գիտակցից մտերմ, Միայնորուդ ալ աճն՝ հակառակող սիրելի: Հեղինակի սիրտութիւնն անձաց ապին մերկացի: Բացը որոնել զգարկան շողջորդէն գուն սորել: Գովել կարծես նա ըզբեղ, որ ծծաւոր, դրամել: Սկիւր խորհուրդ ունի՝ քան գովածներ թրմարի:

Ստիկ ինչորէ գտնել գովածանոց շողջորդ, Մոգի զուրուշ իւր զուր Համարները անէ: Ի աննայն քանակի, անկանի չէ բան մի խորթ: Աջ հաշակի քո անուն մեծ զրուստեց անն տեղ: Ճշմարտութիւնն չէ սակայն պայպե սասակի ծայրայեղ:

Զո իմաստանք բարեկամ, միշտ անաւան, անողջ, Միայնորուդ Համար նա Հանգիւստ ընձաւ. Քեզ իւր տար, Եւ ոչ ներսւմ՝ այն անդեաց, որոց եղար գու անհոգ, Յուն շարուած ազգերուն կը ցուցնեն տեղ յարմար: Մերժէ բառից առանցիկ սեմեմեմ անքնել կարմ: Առտ իմաստն ինչ հաւանի, ի կ'ստորի՝ խոտորուն: Գիտարկից կերակույ իրեն՝ շարուածք այն բառի: Շատ երկնիքի մէջ այս բառ, լուստարել պետք է գուն: Այսպէս ահա մտերմի քո բարեկամ բարեկամ:

Այլ Հեղինակ ապայն, թէ անողջ վաղցը իստի մարդ զարապանելու զայն անն Համար ժամ իւր անէին: Նախ եւ յառաջ ցուցնէ քիչ անապուստ ասորպարտ: Այս տաղերուն, գուն կ'ստան, թաղարարութիւնն է ասորին: Տար թողութիւն, կ'ընէ, տեղ, այս տաղերուն, կը ինչորիմ, Եւրոս ինն թուի, թէ կ'ընէ, պիտի ընեն մը զայս բան: Գեղեցկացոյն բան զամեն, կը կ'ընէ, զայս եւ կ'ընանք: Իննի Հանդ չէ Հաստան: — Բոլոր աշխարհք հիւանս:

Իւր ըստին վայր միշտ միշտ Հաստատուն է յաման, Գրուածքն մէջ թէ մի խաչք ականջիդ իրաւ երեւոյ, Չայն բան երբեք չուրիւր: Կը Համարի մեծ պատանա: Բացը ըստին թէ նային, նա կը սիրէ զերիտիկոյ: Դրու զօրութիւն թաղարանի ունի կ'ընէ՝ երկոց վայր: Բացը այս խաչքի գեղեցիկ, որով ըզբեղ պարտէ, Քեզի գանուր պատմութիւն՝ միայն շարան կը լարէ: Իւր Մասային վայր է գուն, Իսկայն ըզբեղ իւր թողու, Կ'ընից փնտռէ ուրիշ տեղ ապուշ մի մարդ պատրելու: Չոր եւ գանն: Ինչպէս կան յիմար գրողներ անհամար, Կ'ընիպէս ապուշ զարմացող՝ առաւ տեղ մը այս դար: Բացը թաղարանի, եւ գանուր որ ի գաւառ գեղերին, Դրուստը տուն շարան կան, եւ պայլան իրանին: Մարաշահայ մարդկան ջով՝ կարի անհամար մի գրուածք, Կ'ընիպէս ինքնին եւսանդուն միջեւ թարգ միշտ է գանն: Երգիկական աստիճանը մեր գրուած մէջ առնու թող: Յիմարն միշտ կը գանն՝ յիմարացոյն զարմացող:

Թիլիք. Լ. Գ. Մ.

¹ Quinald, կ'ընէր Գուալոյ, Հետո Հայտուեցաւ միայն իւր ոտանաւորներն վայրջ Հետո խառնել: Համար, իսկ իմիմանաւ նկատմամբ երբեք չէր խառնէ:

ԹԴԹԱՀՅՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՍԵ ԹԵՐԵԶՆԵՐԸ

ԹԻՐԵՍԻ ՆԱՅՈՑ ՏՈՒՆՈՒ ՄԵՏՆԵՆԻՐԸ

Թիւնիստ, 3 Ապրիլ, 1889:

Ահա կ'ուղարկեմ Ձեզ Մարիամ Թերեզիա Կոյարու Տեղին Թիրեասի Հայոց տունէ իտայերէն արտոնագրին Տպերէն թարգմանութիւնն, ըստ էական մասանց գրեթէ ամբողջ, ինչպէս խոստացած էի նախընթաց նամակիս մէջ:

Մէնք Մարիամ Թերեզիա շնորհքն Աստուծոյ Կոյարու չէ Հաւանցիկաց, Թարուհի Հուգարեղի, Բուհեմի, Դալմասի, Էն, Էն, Էն:

Սրբին Անունի Սրբոյ կարգէն Միեկթարեան Միարանութիւնը եւ Հայոց ազգը Համարունի թաղապետ ի Թիրեաս Միւր իշխանութեան տակ, յարգական աղերասարդ ուղղելով Մեզի ստորարարութեան վանականաց՝ Հ. Չարարիս Անգլանտին, Հ. Միանս Գապարեան, Հ. Ղուկաս Սիմեոնէն, Հ. Դուսիթ իւլիզարայան, Հ. Աստուածատուր Բարիկ, Հ. Կոմաստ Կարապետեան եւ ընտանեաց Բարիկ եւ Սարափ, ի կողմնէ եւ ի շնորհս աշխարհական անձանց վերջինէս ազգին, Թիրեասի եկեղեցական գիտնի Հետ պէտք եղած իտալացիութիւններն ըլլալն ու Միւր նոյն տեղոյն Աւետարական վարդապետներն (intendenza) եւ Միւր այստեղի Աւետարական բարոնացոյն աստեական ժողովին խորհուրդ եւ տեղեկութիւն առնելն Ետեւ կը հաւանքեն, եւ Միւր այս շնորհից Արտոնագրին զարուծեալը կը շնորհեց Հայ վանականաց եւ աշխարհական ընտանեաց, ինչպէս նաեւ այն յոյն, մարմունք եւ ուրիշ արեւելեան կամտորդի կոտի վերաբերող ազգաց եկեղեցական եւ աշխարհական ընտանեաց, որոնք Միւր թարեան Միարանութեան ու Հայ ազգին մարմունք Հետ կը միանան, Հետեւեալ արտոնագրութիւններ, ապաստանութիւններ եւ բարեշնորհութիւններ (prerogative, esenzioni e benefici):

Կը հրամայենք անն դատաստանարանն եւ վերին ու ստորին եկեղեցական ու աշխարհական պատանաւորաց, ոչ միայն շնորհիմանալ ոչ ուղղակի եւ ոչ անուղղակի, այլ նաեւ կարելի եղածին չափ ազգուն կերպով գործակից ըլլալ եւ լիովն գործադրութիւն Միւր շնորհակց գիտանց եւ յայտարարութեանց, եւ կ'ուզենք որ անընդմիջաբար Մեզի վերապահուած ըլլալ աննայն մեկնութիւն եւ որոշում ինչորոց, որ կարեանն ծաղիկ ի գործանութեան այս Արտոնագրին. եւ նոյնի պիտի ինչորեց պետք են Աւետարական վարդապետ եւ միւր վանատականութեան աստեական ժողովոյն միջոցաւ Մեզի գալ: Կը յուսանք որ Ազգն ընդհանրապէս եւ անձանց անձեղն ի մասնաւորի՝ կը փութան իրենց գերեզ արժանի ցուցնել Միւր այս մասնաւոր շնորհալը եւ պաշտպանութեանն եւ կու տան Մեզի յարաւան ապաստանութեան, իրենցով հաւանցիկ ընտանեացն օրինակ եւ բարի յարգութիւնը հիմունք պիտի ըլլան նոյն Միարանութեան որով իրենց ազգը պիտի անն ի Թիրեաս: պիտի արմատանայ, ծաղիկ ու վարկ ունենայ, եւ ասով ապահովեց ազգային զարմանականութեան ի Թիրեաս յառախելն, որ Միւր արքունական քանդին նախկինական եւ զիտաւ որ նպատակն է: Եւ որդեւ զի նոյն ազգերն այս գիտան եւ Միւր խոտանցը վայր ապահով ըլլան, կըրոյն այս մեր թեմաշարք տունս Արտոնագրից Միեկթարեան Միարանութեան դիւանին մէջ պահուի:

Ար ընթերց նաեւ ի գիտութիւն վանականաց վերջինէս Միարանութեան եւ աշխարհական ընտանեաց որ պատարան ենք այլ անկի մեծացոյն արտոնագրութիւններով եւ աստեականութիւններով իրենց յառաջարկման: